

Alina Król

Ekspert ECVET

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Rola systemu ECVET w budowaniu Systemu Kwalifikacji w Polsce

*Edukacja nie jest przygotowaniem do życia,
ona sama jest życiem.*

Dewey

Wstęp

W globalnej wiosce, jaką jest Europa, niełatwo jest sprostać nowym wyzwaniom społeczno-ekonomicznym, takim jak: zmiany na rynku pracy, rosnące bezrobocie czy proces starzenia się ludności. Po latach deprecjonowania wartości kształcenia zawodowego, szczególnie na poziomie podstawowym (zasadniczych szkół zawodowych), dostrzeżono konieczność podnoszenia poziomu tej edukacji i łączenia praktyki z teorią. Niezbędna stała się mobilność pracowników, umiejętność uczenia się i permanentne doskazywanie.

Potrzeba nowoczesnej edukacji zawodowej i uczenia się przez całe życie wygenerowała Europejski System Transferu i Akumulacji osiągnięć w Kształceniu i Szkoleniu Zawodowym – ECVET. Stosowanie tego systemu rekomendowano krajom członkowskim Unii Europejskiej w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 roku. Wdrożenie ECVET w kraju członkowskim Unii jest dobrowolne i w gestii danego kraju pozostaje, w jakim zakresie funkcjonalności system ten zostanie w nim wdrożony.

Wiedza na temat tego systemu w Polsce jest stosunkowo niewielka i trudno się temu dziwić, gdyż wdrażanie go w Polsce jest w fazie przygotowawczej. Dotąd system ECVET nie został w pełni wdrożony w żadnym z krajów europejskich, a jedynie prowadzone są projekty pilotażowe. W Polsce jesteśmy na etapie budowania i wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Celem tego artykułu jest popularyzacja informacji na temat systemu ECVET i innych europejskich narzędzi stworzonych w ramach procesu kopenhaskiego.

Co to jest ECVET?

ECVET to wspólne ramy metodologiczne, mające ułatwić akumulację i transfer osiągnięć zawodowych, odpowiadających efektom uczenia się, z jednego systemu kwalifikacji do innego. Tymi systemami mogą być systemy obowiązujące w różnych krajach, np. we Francji i w Polsce, przy czym ECVET nie ma zastąpić krajowych systemów kwalifikacji, a jedynie przyczynić się do zwiększenia porównywalności i spójności między nimi. Z akumulacją i transferem osiągnięć w kształceniu zawodowym możemy mieć również do czynienia

w obrębie jednego państwa – w sytuacji akumulacji i przenoszenia efektów kształcenia z jednego etapu edukacyjnego do kolejnego etapu. Taki system obowiązuje w Szkocji.

Powszechna globalizacja oraz rozwój nowych technologii i idąca za tym wąska specjalizacja implikują konieczność ustawicznego uczenia się przez całe życie. Czasy, kiedy całe życie człowiek pracował w jednym zakładzie pracy na tym samym stanowisku, skończyły się. Pracodawcy poszukują pracowników nie tylko z kompetencjami zawodowymi, ale też osób wyposażonych w tzw. kompetencje kluczowe, na które składają się:

- **porozumiewanie się w języku ojczystym**, czyli umiejętność porozumiewania się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach (również zawodowych), a także umiejętność wykorzystywania tekstów oraz wyszukiwania, gromadzenia i przetwarzania potrzebnych informacji;
- **porozumiewanie się w języku obcym** – umiejętność rozumienia i komunikacji nie tylko w języku ogólnym, ale również umiejętność porozumiewania się na stanowisku pracy i znajomość słownictwa branżowego;
- **kompetencje matematyczne oraz podstawowe kompetencje naukowe i techniczne** – umiejętność stosowania, obejmują solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i głównych operacji matematycznych, mających na celu rozwiązywanie problemów wynikających z sytuacji codziennych oraz zawodowych;
- **kompetencje informacyjne** – umiejętność krytycznego wykorzystania technologii społeczeństwa informacyjnego w życiu osobistym, społecznym oraz zawodowym;
- **kompetencje uczenia się** – znajomość i rozumienie własnych silnych i słabych stron oraz umiejętność organizowania własnego procesu uczenia się;
- **kompetencje społeczne i obywatelskie** – zdolność tolerancji i empatii oraz konstruktywnego porozumiewania się i pracy w zespole (również wielokulturowym);
- **inicjatywność i przedsiębiorczość** – zdolność wprowadzania pomysłów w czyn, obejmująca kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka;
- **świadomość i ekspresja kulturalna** – docenianie znaczenia twórczego wyrażania doświadczeń i uczuć za pomocą różnych środków wyrazu.

Europejski System Transferu i Akumulacji Osiągnięć w Kształceniu i Szkoleniu Zawodowym ECVET, poprzez kształcenie formalne, nieformalne i pozaformalne, daje możliwość indywidualnego podejścia przy tworzeniu własnej ścieżki zawodowej. Nie ma przy tym znaczenia, w którym kraju zdobywamy wiedzę i umiejętności, ani na jakim etapie życia.

Propozycja wspólnego sposobu opisywania kwalifikacji poprzez język efektów uczenia się i odniesienie tych efektów do Krajowej Ramy Kwalifikacji, a następnie do Europejskiej Ramy Kwalifikacji zwiększa przejrzystość i porównalność kwalifikacji zawodowych w różnych krajach.

System ECVET pozwala nam przenosić kwalifikacje zawodowe między krajami UE, porównywać je i walidować. Wprowadzenie wspólnych ram metodologicznych oraz wspólnych zasad postępowania przy uznawaniu kwalifikacji zawodowych sprzyja budowaniu wzajemnego zaufania i współpracy między państwami UE.

Jakie cele ma realizować system ECVET?

Dwa podstawowe cele systemu ECVET to wspieranie procesu uczenia się przez całe życie, w tym uznawania wyników uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, oraz mobilność międzynarodowa (naukowa, zawodowa).

Podstawowe pojęcia ECVET to:

- **osiągnięcie** (*credit*), czyli zweryfikowany zestaw efektów uczenia się;
- **efekty uczenia się** (*learning outcomes*), czyli co uczący się wie, rozumie i potrafi wykonać;
- **kwalifikacja** (*qualification*), zestaw efektów uczenia się potwierdzony formalnie, np. egzaminem zewnętrznym;
- **jednostki efektów uczenia się** (*units of learning outcomes*), czyli najmniejsze, już niepodzielne części kwalifikacji;
- **ocenianie-weryfikacja** (*assessment*), różne metody (niekoniecznie ocena), weryfikowania, czy efekty uczenia zostały osiągnięte;
- **walidacja** (*validation*), potwierdzanie, że efekty kształcenia uzyskane za granicą lub w kształceniu pozaformalnym lub nieformalnym odpowiadają efektom danej kwalifikacji;
- **akumulowanie osiągnięć** (*credit accumulation*), gromadzenie potwierdzonych efektów uczenia się składających się na daną kwalifikację;
- **przenoszenie osiągnięć** (*credit transfer*), potwierdzone efekty uczenia się mogą być przenoszone, honorowane przez inne podmioty;
- **punkty ECVET** – 60 punktów za rok kształcenia przy przeciętnym nakładzie pracy.

Stworzenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji opartego na instrumentach systemu ECVET ułatwi zarówno pracownikom, jak i pracodawcom wybór takiego szkolenia bądź sposobu doszkalania, który pozwoli pracownikowi uzupełnić brakujące kompetencje kluczowe (zawodowe lub ogólne) przy optymalnych kosztach. Wdrażanie tego systemu w Polsce ma nastąpić od 2016 roku. Aby to mogło nastąpić, konieczne jest opisanie wszystkich kwalifikacji, kształconych nie tylko na poziomie ponadgimnazjalnym, językiem efektów uczenia, określenie sposobu potwierdzania, akumulowania i przenoszenia osiągnięć. Obecnie sposób akumulowania i transferu osiągnięć jest określony tylko dla kształcenia zawodowego na poziomie szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Jakie jest powiązanie systemu ECVET z Krajową Ramą Kwalifikacji?

Istota ECVET wiąże się z dążeniem do poprawy jakości kształcenia zawodowego poprzez czytelne przedstawianie kwalifikacji w języku efektów uczenia się oraz zwiększenie elastyczności ścieżek uczenia się. Narzędziami, które należy do tego wykorzystać, oprócz ram kwalifikacji, są również systemy przenoszenia i akumulowania osiągnięć. Powinny być one ściśle powiązane z ramą kwalifikacji.

Na Zintegrowany System Kwalifikacji w Polsce złożą się: Polska Rama Kwalifikacji (PRK) i Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK) oraz ogólne zasady dotyczące zapewniania jakości kwalifikacji. Wprowadzenie Polskiej Ramy Kwalifikacji, powiązanej z Europejską Ramą Kwalifikacji (ERK), umożliwia porównywanie kwalifikacji nadawanych w Polsce z kwalifikacjami nadawanymi w innych krajach Unii Europejskiej. Polska Rama Kwalifikacji ma osiem poziomów kwalifikacji.

Zintegrowany System Kwalifikacji, wdrażany stopniowo od początku 2016 r., ma być

- kierowany do osób korzystających z możliwości uczenia się przez całe życie;
- oparty na efektach uczenia się (wiedza, umiejętności, kompetencje), osiągniętych we wszystkich kontekstach uczenia się (formalnym, pozaformalnym, nieformalnym);
- skoncentrowany na kwalifikacjach;
- w pełni spójny z Krajową Ramą Kwalifikacji;
- skupiony na mobilności;
- przejrzysty i operacyjny;
- kompatybilny ze stosowanym w sektorze szkolnictwa wyższego systemem punktowym ECTS.

Jakie są uwarunkowania wdrażania systemu akumulacji i przenoszenia osiągnięć, opartego na systemie ECVET?

Podstawowym warunkiem zmian wprowadzonych w kształceniu zawodowym w Polsce od roku 2012 jest wyodrębnienie kwalifikacji w zawodach i opis tych kwalifikacji w języku efektów uczenia się, a także pogrupowanie tych efektów w jednostki kształcenia i walidacja efektów poprzez egzaminy zewnętrzne.

Od roku szkolnego 2012/2013 system uzyskiwania kwalifikacji zawodowych jest otwarty dla osób uczących się w formach pozaszkolnych oraz w toku pracy. Kolejne dyplomy zawodowe można zdobywać bez potrzeby rozpoczynania nauki od początku. Skrócono również ścieżkę kształcenia przy zdobywaniu uprawnień w kolejnym zawodzie, dodając do posiadanych już kwalifikacji kolejne, wchodzące w skład danego zawodu. W kontekście ECVET to akumulowanie osiągnięć. Wybrane kwalifikacje można też przenosić między zawodami – w kontekście ECVET to przenoszenie (transfer) osiągnięć. Dla uczniów kształconych w rzemiośle stworzono możliwość przenoszenia osiągnięć potwierdzonych świadectwem czeladniczym przy kontynuowaniu nauki w technikum.

Do egzaminu przeprowadzanego przez okręgowe komisje egzaminacyjne mogą przystąpić również osoby, które ukończyły Kwalifikacyjny Kurs Zawodowy (KKZ). Dopuszczając osobę do takiego egzaminu, uwzględnia się odpowiednie dokumenty (świadectwa, indeksy, zaświadczenia – także uzyskane za granicą). Kolejną formą kształcenia osób dorosłych jest Kurs Umiejętności Zawodowych (KUZ). Zaświadczenie o zaliczeniu takiego kursu stanowi podstawę do zwolnienia z części KKZ przez jego organizatora. Warto podkreślić w tym miejscu pełną autonomię instytucji kształcenia i szkolenia zawodowego

w zakresie tworzenia programów nauczania, wyboru metody kształcenia oraz metod oceniania efektów kształcenia.

Możliwość uznawania efektów uczenia się zdobytych w szkole, na kursach, w miejscu pracy, poprzez samodzielną naukę bądź udział w projektach mobilnościowych zapewnia elastyczność oraz drożność kształcenia i szkolenia zawodowego w Polsce.

Kolejnym etapem implementowania ECVET do systemu w Polsce winno być wprowadzenie systemu akumulowania i przenoszenia efektów uczenia się między szkolnictwem średnim a szkolnictwem wyższym oraz systemu punktów ECVET kompatybilnym z systemem punktowym ECTS.

Może w przyszłości będzie możliwość przenoszenia efektów kształcenia pomiędzy kształceniem pomaturalnym a kształceniem na poziomie wyższym, czego rezultatem byłoby skrócenie czasu nauki na poziomie wyższym.

Najtrudniejszym etapem wymagającym uszczegółowienia w celu zapewniania jakości kwalifikacji oraz przenoszenia i akumulowania osiągnięć jest wprowadzenie punktów ECVET. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 roku sugeruje przyjęcie 60 punktów ECVET za rok kształcenia zawodowego. Problemem w Polsce może być to, że ten sam zawód, np. sprzedawca, kształcony jest zarówno w zasadniczej szkole zawodowej o trzyletnim cyklu kształcenia, jak i w dwuletniej szkole policealnej. Jaki więc przyjąć okres kształcenia dla tego zawodu? Zasadne wydaje się przyjąć okres 3 lat, gdyż słuchacz szkoły policealnej musi osiągnąć te same efekty kształcenia w krótszym czasie, a zatem przy większym zaangażowaniu i nakładzie pracy własnej. Zawód sprzedawca składa się z jednej kwalifikacji (A.18. Prowadzenie sprzedaży), za którą otrzymywałoby się 180 punktów ECVET (3 lata nauki pomnożone przez 60 punktów). Podobne założenie należałoby przyjąć dla zawodów składających się z dwóch lub trzech kwalifikacji, tzn. każda kwalifikacja to 180 punktów ECVET, gdyż nakład pracy własnej na opanowanie trzech kwalifikacji w ciągu trzech lat jest dużo większy niż na opanowanie jednej kwalifikacji.

A co z zawodami kształconymi na poziomie technikum, czyli w cyklu czteroletnim? Ramowe plany nauczania przewidują minimalnie mniejszą liczbę godzin kształcenia zawodowego w technikum niż w zasadniczej szkole zawodowej, można by zatem przyjąć, że nakład pracy w osiągnięciu efektów kształcenia z danej kwalifikacji ucznia technikum jest porównywalny z nakładem pracy ucznia zasadniczej szkoły zawodowej. W kontekście tego, że kwalifikacje pokrywające się, np. „A.18. Prowadzenie sprzedaży”, jako wspólna kwalifikacja dla zawodu sprzedawca kształconego w ZSZ oraz zawodów technik księgarstwa i technik handlowiec kształconych w technikum powinny mieć przypisaną tę samą liczbę punktów ECVET, również każdej kwalifikacji kształconej na poziomie technikum należałoby przypisać 180 punktów ECVET. Przyjęta zasada, że za każdą kwalifikację przyznaje się 180 punktów ECVET pozwoliłaby ujednolicić przydzielanie punktów, również w zawodach kształconych tylko w szkole pomaturalnej lub policealnej.

Punkty ECVET często wykorzystywane są w mobilnościach zagranicznych i dlatego powinniśmy ujednolicić spojrzenie na nie.